

прияття будуть реалізовані, Україна зможе по праву називатися господарством з розвитою економікою.

1. Колот І.В., Внукова Н.М., Косарева І.П. Регіональна інвестиційна політика: проблеми і перспективи. – Харків: Модель Всесвіту, 2000. – 176 с.
2. Колот І.В., Внукова Н.М., Темніков І.М. Аналіз форми впливу власності на показники використання праці / Управління трудовими ресурсами: проблеми і перспективи розвитку: Зб. доповідей міжн. конф. – Хмельницький, 1998. – С.485-488.
3. Пересова А.А. Основы инвестиционной деятельности. – К.: Либра, 1996. – 334 с.
4. Айвазян З., Кириченко В. Антикризисное управление: принятие решений на краю пропасти // Проблемы теории и практики управления. – 1999. – №4. – С.94-100.
5. Білик М.Д. Форми інвестиційних державних виробничих підприємств та їх розвиток в сучасних умовах // Фінанси України. – 1998. – №4. – С.70-76.
6. Бондарчук Р. Стратегия реконструкции предприятий и организаций оборонно-промышленного комплекса // Экономика Украины. – 1999. – №10. – С.10-18.
7. Бирман Г., Шмидт С. Экономический анализ инвестиционных проектов: Пер. с англ. – М.: ЮНИТИ, 1997. – 631 с.
8. Shirai Taishiro. Die japanische Betriebs gewerk schaft. Bochum, "Brockmeyer", 1982. – 221 s.
9. Кваснюк Б. Соціально-економічні аспекти розвитку України в середньостроковій перспективі // Вісник Національного банку України. – 1999. – №12. – С.58.
10. Ляшенко И.Н. Макромодели экономического риска. – К.: Вища школа, 1979. – 152 с.
11. Корн Г., Корн Т. Справочник по математике для научных работников и инженеров: Пер. с франц. – М.: Наука, 1970. – 720 с.
12. Старостенко А. Новейшие демографические тенденции в Украине // Экономика Украины. – 1998. – №5. – С.22-30.

Получено 15.02.2001

УДК 331(477)

О.С.КРАМАРЕВА, канд. екон. наук

Харківський державний економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Аналізуються відмінності робочої сили від інших економічних ресурсів, розглядаються особливості, детермінанти і структура ринку праці в Україні.

Перехід України до ринкової економіки викликав зміну ставлення до робочої сили як одного з економічних ресурсів. Роль людського фактора в умовах технологічного етапу НТР безупинного зростає, тому що від творчої активності, рівня знань працівників, їхньої спроможності самостійно приймати нестандартні рішення і відповідальності значною мірою залежать кінцеві результати роботи на всіх рівнях економіки.

У ринковому середовищі робоча сила вкладається у сферу товарно-грошових відносин, створюючи ринок праці. Підкоряючись у цілому законам попиту та пропозиції, ринок праці являє собою особливий

ринок, що має суттєві відмінності від інших ринків ресурсів. Суб'єктом цього ринку виступає не просто людина, а громадянин, інтереси якого захищені державним законодавством і міжнародними конвенціями; об'єктом прикладання робочої сили є сфера виробництва, де праця сама створює нову вартість, тоді як інші товари тільки переносять свою вартість на готову продукцію. Особливості робочої сили як товару виявляються також у тому, що вона використовується раніше, ніж оплачується, тобто працівник дає своєрідний кредит роботодавцю. При цьому параметри робочої сили не є незмінними, як для інших товарів. Так, кваліфікація працівника змінюється під час роботи, тобто вже після його найму. Крім того, різні підприємства мають свої стимули для підвищення продуктивності праці. Тому на ринку праці дати однозначну об'єктивну оцінку здібностям будь-якого працівника і його подальшим можливостям до підвищення продуктивності праці досить складно. На відміну від інших ресурсів, працівник продає право користуватися своєю працею лише на певний час, після якого робоча сила не знищується і має здатність до самовідтворення, а якщо працівник не реалізує свої здібності на підприємстві, то втратить роботу, залишившись без коштів для існування.

Властивості робочої сили зумовлюють особливі чинники, що впливають на найважливіші складові ринку праці - попит та пропозицію цього економічного ресурсу.

Пропозиція робочої сили визначається макроекономічними чинниками, насамперед, демографічними - рівнем народжуваності та смертності, темпами зростання працездатного населення, його структурою за віком і статтю. До інших чинників пропозиції робочої сили належать: міграція населення, ділова активність різних верств працездатного населення, рівень профспілкового захисту. На пропозицію робочої сили впливають також суб'єктивні чинники, бо рішення про найм на роботу приймають самі працівники. При цьому вони враховують престижність професії і фірми-роботодавця, можливість професійного зростання і реалізації своїх творчих здібностей, територіальну розташованість підприємства, моральний клімат у колективі та ін. Але основним критерієм для більшості українських громадян сьогодні виступає розмір заробітної плати.

Попит на робочу силу визначається фазою економічного циклу, від якої залежить рівень сукупного попиту в національному господарстві; впливом науково-технічного прогресу на розвиток виробництва, що впливає на його технічне оснащення; станом економічної кон'юнктури. Структура виробництва, досягнутий рівень продуктив-

ності праці, ринкова оцінка вартості робочої сили, конкуренція, трудове законодавство – це чинники, що також зумовлюють попит на робочу силу.

Формування ринку праці в Україні здійснюється за принципами ринкової економіки: свобода пропозиції робочої сили (вибір між зайнятістю і незайнятістю), вільне формування попиту на робочу силу при дотриманні трудового законодавства, необмежена внутрішня і зовнішня міграція населення, контрактна система найму, диверсифікація зайнятості. Однак, реальний ринок праці в Україні має адміністративні, правові й економічні обмеження. До них відносяться: необхідність прописки, відсутність ринку житла з реальними цінами, недосконалий механізм соціальної підтримки у сфері зайнятості, регіональний, професійний, кваліфікаційний дисбаланс на ринку праці та недостатнє фінансування.

На створення ринку праці в Україні впливають загальні закономірності розвитку трудових відносин, які залежать від політичних, технологічних, економічних, соціальних змін у суспільстві, а також специфіка перехідного періоду України, що проявляється у реформуванні відносин власності, структурній перебудові економіки, адаптації підприємств до роботи в ринковому середовищі, формуванні у населення типу мислення, орієнтованого на ринкові принципи.

Перехід України до ринкової системи нерозривно зв'язаний з процесами приватизації, результатом якої є створення недержавного сектора господарства і прошарку приватних власників. Безумовно, це викликає трансформацію ринку праці, створюючи нові економічні відносини між працівниками і роботодавцями, стимули до праці й розвитку підприємницької діяльності. Проте на ринку праці виявляються й негативні соціально-економічні наслідки: банкрутство підприємств і скорочення державних дотацій посилює конкуренцію між працівниками. Роботодавці відбирають найбільш здібних, кваліфікованих працівників, з'являється безробіття. Потенційний надлишок робочої сили в Україні сьогодні складає 20%. При цьому за останні роки темпи зниження ВВП утричі вище, ніж офіційне зменшення зайнятості. Така невідповідність свідчить про зростання прихованого безробіття, яким охоплено до половини чисельності зайнятих, або про перехід працівників до тіньової економіки. Останнє пояснюється тим, що розмір офіційної зарплати не забезпечує необхідного добробуту, та й виплати її часто затримують. Підраховано, що не менше третини працездатного населення тепер зайняті в нелегальному секторі. Таким чином, в Україні ринок праці складається з офіційного ринку, де рух робочої

сили здійснюється через службу зайнятості, і з неформального ринку праці, що поглинає значну частину безробітних.

Безробіття неминуче призводить до нерівномірного розподілу доходів населення. Розрив між 10% найбільш забезпеченого і 10% найменш забезпеченого населення України, що характеризується децильним коефіцієнтом, досяг граничної величини. Причини такого становища знаходяться у галузевій диференціації, в одержанні тіньових доходів, використанні службового становища та ін. Тому при формуванні ринку праці в Україні необхідно обмежувати сферу неформального ринку завдяки створенню сприятливих економічних умов для легалізації тіньової діяльності, розробці нормативній базі, що має включати норми соціального забезпечення і безпеки, гарантії праці.

1. Григорович Н. Трудові ресурси та їх використання в Україні // Інформ. бюлетень Державного комітету статистики України. – 1999. – №10-12. – С.12-14.

2. Уровень безработицы в Украине увеличился до 4,5% // Налоги и бухгалтерский учет. – 2000. – №17 (273). – С.4.

3. Терещенко Н. Соціально-економічні проблеми формування ринку праці та страхування від безробіття як чинник стабілізації зайнятості в Україні // Вісник Української академії державного управління. – 2000. – №1. – С.188-201.

Отримано 27.02.2001

УДК 331.101.26

Т.В.УС

Харьковский государственный экономический университет

ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ НАСЕЛЕНИЯ ПО УРОВНЮ ДОХОДОВ И ВОСПРОИЗВОДСТВО РАБОЧЕЙ СИЛЫ

Рассматривается эффективная занятость, ее критерий и показатели, раскрывается влияние дифференциации населения по уровню доходов на воспроизводство рабочей силы.

Процесс трансформации экономической системы Украины связан с необходимостью решения экономических и социальных задач формирования рыночной экономики, поэтому требует углубленного комплексного анализа закономерностей переходного периода, детализации отдельных условий и факторов, определения их места и влияния на рыночные преобразования.

Рыночные преобразования в экономике Украины усложняются проблемами переходного периода: осуществляется длительная адаптация к новым условиям, сохраняются элементы старой экономической системы, отсутствует четкое представление о методах рыночного регулирования. В таких условиях важное значение принадлежит обособлению вопросов воспроизводства рабочей силы, поскольку они связа-